

کەفرانسی میرزا ئەحمەد داواشی و پەیفەک. هەمەر نەریاوی

بەلەوچوونی هەر چەشنە کەبوونەو، کەفرانس و فەستیفاک، یەک لە پەوەرکان بە کەمەگەیکە سەردەمیانە دێتە ئێژمار و گەرەک بەهەند وەرگیردرت. ووداو و بویەری لەم چەشنە، هەوايەکی تازە بە نەو کەمە دێگۆزەتەو و دەرڤەتەکیش دێخاتە بەردەم کەمەیی ئێشەیری تا بە ئامادەییەکی باشتەرەو بە داها توو، پلان و بەرنامە دا بەتێت. ئەستە ئێمە کورد لەم بوارەدا هەشتاکە خاوەن ئێزموونەکی دوور و درێژ نین و بگرە لە سەر تاداین، لە هەنگاوی شیاویشمان ناو.

بە ساڵانەکە دێچەت لە شار و دێڤەر جەربە جەرگەکانی ئێژەتەتە کوردستاندا یان لە ئێمە دێزگە و دامەزراوە فەرمیەکان یان ئێ ناوێندە سەر بە خەکانەو چەندان کەفرانس و فەستیفاک بەلەوچەت. هەر کامە لەم ووداوانەیش بە گۆرەکی کەشوباکە، هەنگەری کەمە تەبەتمەندیەکن. بەلام ئێوێ لەم نەوانەدا گرینگە ووی لە دێستە بەلەوچە بەرکە تا چەندە لە ئاپە اندنی ئێرکەکانی ئێمە پرسە هەستیارەدا شارەزا و پسپە و بە پلانەو بەرەو پیری ووداوەکە دێوات. تا چەندە لە بانگەشتی میوان و خەکانی ووناکبەر و پسپەیی ئازاد و سەر بە خەدا بە یار بە دێست بە خەیتە و کرەکی ووداوەکە بەلاو گرینگە.

دێڤەری هەورامان بە هەموو پار و بەشەکانیەو لە چاو ناوچەکانی دیکە کوردستان (لە بەرگە لێک هە و هەگەر) لەم سەنگەو هەژارتەر و ئێو دەرڤەتە پێندەراوە وەک پەویست خە لەم بوارەدا تەقی بەکەتەو.

ئێو لە حاکمەدا یەک هەورامان، ئێو ناوچە زەنگین و دێوچەمەندی کوردستان دێتە ئێژمار کە خاوەنی مەژوو و چاند و کولتووڕەکی دێرین و ئێنگەییە و هەر لە کەنەو تا هەنووکە بە هەزاران سیما و کەسایەتی دەرەشەوێ لە گەلەک بواردا تەدا هەکەوتوو کە بەشەکیان کەمتر ئاوەیان لە دراوەتەو.

“میرزا ئەحمەد داواشی” (1905-1980)، یەک لەو کەسایەتیە ديارانەیی ئێمە ناوی نیشتمان دێتە ئێژمار کە بە داخەو لە خودی ناوچەکە خەشیدا غەریب دێنوێت و کەمتری لە سەر نووسراوە. بە چەند ساڵەک دێچەت کە “توێژینگە کوردستاناسیی زانستگەیی سنە” باسکی هیممەتی لە هەمەماوە و تا ئێستە چەند کەفرانسەکی لەم پەوچەندیەدا بەلەوچە بردوو. بەلەوچە بردنی کەفرانسەکیش بە شاعیر و سیمايەکی

[illegible]

یہ کام خا، ئوئی ل ناو ند کی زانستی دوشئتو و چاو وان
د کرت، بای خدا نان ب نزم و ت کووزی و پلان و ب رنام ی ک ئم
خا ل ک نفرانس ک دا ئو ند ب ردید ن د ک وت و شیرزی کی فری
پو د بینرا .

دووم، کسایه تییه کی فارسزمانم له نو کفرانس کدا بچاو نهکوت که وتاریان بابتهک له سر میرزا ئهحمده داواشی په شک ش بکات که چی په شک شکار برددوام خه به بای زمانی فارسیدا هده واسی، هرهو ها زمانی ئاخوتن و قسه کردنی چنده وتار به ژکی کفرانس که یش له ئاست په گه ی ناو نده کی زانستیدا نه بوو و زتر شیاوی که و دانیشتنی نهو فرمانگه فرمیوکان بوو!

سٻيڻ، نٺوونِي بـِـرنامـِـي کي چٽ و پٽ و داناني کا تڪي ديار يکراو بـِـ
وتار بـِـڙان بوو ڪ ه ر ئ م پرس ه را و ز نا ي کي ل ن ه ڪ ڪ دا
نا بوو و.

چوارم، خهه واسینی بـهـوـهـبـران بـهـ"فرهنگی نگی ئـرانـی" دا بوو که
 بوو بوو بنـشتـهـخـشـی تـنـانـت چـند وتار بـهـژکـش و بـردـوام پـاتـه
 دـکـرایـهـو که گوايـه پـويـستـه ميرزا ئـحمـد و که سايـه تـيـه کـانـمان بـه
 هـموو ئـران بناسـندرـن که ئـرچـی وکـخـودی خـم بـه چاوهـکی ئـرـنی
 سـیـری ئـم پرسـه دـکهـم بـهـام ئـمـه استيـه کی حاشا هـهـنـگـر که نـک
 که مـهـگـی ئـرانی بـگـر که مـهـی ئـشـبـیری ئـرانـيـش هـرگـيز فرهـنگ
 و چاندي کوردي له لای نهـبوو تـه پـرـهـشـکی نـک سـرـهـکی بـگـر لاوه کيـش
 و تـنـانـت فرـهـجـارـيـش بـه هـهـهـهـه دادـنـهـت. بـهـهـهـهـهـه یـش لهـم
 پـهـهـهـهـه دا يـهـک و دووان نين، ديوهـکی ئـم پرسـه، است درـهـژکـراوهـی
 سياستـه دزـهـهـهـه کی ئـهـهـهـه پاشايـه تـيـه حـمـه ئـهـهـه زـا پـالهـهـه (1919-1980)
 له هـمـهـهـه مـهـژوو و کولتـووری کورد که ئـهـهـه سـهـهـهـه له لـهـهـه
 سيمایـه کی ناسـراوی وکـه "شيد ياسمی" (1896-1951) يـهـهـه جـهـهـهـه
 دـکـرا.

پنجم، بـهـوـوـچوونی پـهـنـهـلـهـکان لـهـ دوو هـهـی جیاوازدا بوو که ئهـرچی دهرفته تی دهـخسته بهـردم بهـشداربووان بهـ گوهری حـز و ویستی خـ بهـ یار بدان بهـ کام بهـ نهـل پشکدار بن، لهـ لهـ بهـر چهـند هـهـکارک، ئهـم

پرسه به خه بشوویی کی له که نفرانس که دا دروست کردبوو. ششم، قهره باغبوونی ناو و که و بهرنامه ی که نفرانس که بوو که هیچ پیوستی نه دکرد نه و هه موو وتار و بابته و وتار به ژای ته دا جه بکرتنه و هه ر نه م یس به لای نه کی لاوازی که نفرانس کی زانستی داد نه ته.

حه وتهم، سه ره ای نه و ی به به و به ران ئاماژ یان به و خا ده دا که گوایه نزدیک به شش مانگ که به و ووداو و سه رقا نه به م له باری اگه یان دن و میدیایه و کار کی نه وتی به نه کرابوو؛ ته نانه له نه و خودی شاری سنه دا به زحمته دوو لافیت و پارچه نووست به ردیده ده که وت که به که نفرانس که په لکه شت بکاته. به واتایه کی دی، به شش کی فره ی نه ژنامه نووس و میدیا کاران هه ر ئاگاداری ووداو که یس نه بوون. نه و له حاکم که دای له سه ر لافیت ی خودی که نفرانس که به “که نفرانسی نه ته و یی” ناود هه کراو!

هه شتم، نه م وته ی سه رزاری به به و به رانی که نفرانس که بوو که نه م ده مانه وته نه که له ئاستی کورده واری بگر له هه موو نه راندا میرزا نه حمده داواشی بناس نه نه که چی ز به ی به شداربووان ووی له خودی به به و به رانی زانستگه و به شش کی گوچه کراو و هه ره که می وونا کبیرانی ناوچه ی هه ورامان (هه وانسه ر، جوانه و پاوه) بوو. به واتایه کی استتر، نووسه ر و نه شنبیره کی ده قهر و ناوچه کانی دی کوردستان له که نفرانس که دا به ردیده نه که وت که نه م است به په چه وانه ی بانگه وازه که ی نه م به به زاننه یه. گه له که په ویست بوو باز نه که به رفه وانه تر بکرت و نووسه ر و وونا کبیری فره تر به که نفرانس که بانگه شت بکرت (نه گره ته نه و که به شداربوویش به ته).

سه ره ای نه م خا نه به به م هه میشه یکه له به شش با که شش کانی فستیفاه و که نفرانس که کان ووی له به شش په راو نه که هه له کی شیاو به به شداربووان به م به سته ئاشنا بوون به سیما و که سایه تییه چه ره چه ره که ده خسه نه ته. زه ره جار پرسه جیا وازه کانی به ره باس له که و دانیشن کانی په راو نه ی نه م چه شنه جفین و که بوو نه وانه، گهرم و گو ته له خودی که نگر که ده نو نه و ده رفه ته که به به شداربووان دروست ده به ته تا په که و به که و نه گفته وگه و باسو خواس و بیر و اگه نه نه و. هه ر نه م پرسه یس دواتر که نفرانس و که بوو نه و ی دیکه ی به دوا دا ده ته. گه ره که ئاماژه به م خا نه یس بدر ته که ژماره یکه نووسه ر و تو نه ژری و که حه م نه شیده نه مینه، سه یید ئیسماعیل حسه نی، محه مده یه عقوقوبی، نه کره م و نه د به گی، سه بیر عه زیزی، عوسمان نووری، عه دا نه ته که ریمی و هته له په نه که کانه دا پشکدار بوون و له سه ر لای نه و نه هه نه ده جیا وازه کانی ژیان و شیعر و که سایه تییه نه ده بیی میرزا نه حمده داواشی قسه یان کرد. هه رو هه که نفرانس که چه ندان وتار به ژیشی له خه

دښگرت کې لږ و نه توانېدا د کرښت ئیشارېت بدینې کېسانی وکړ
محکم ددعایې سوځتانی، سید موعتسم سیدزادې هاشمی، یادگار
کړیمې، حسن محکم دې (کوڅی شاعیر)، مسموعود بیندې و هتد.
کې نفرانس کې به هم موو خاڼې ئیرنې و لاواز کانیو کې تایی
هات؛ نومدې به لسمووب دوا کې نگرې به پلترې بې دوا دا بېت.
جې ئاماژې پېدانې ناوه ندې توڅینه وهی کوردستاناسی ساې 1379
هه تاوی (2000) له سهر هزومه ندی بهشی توڅینه وهی وهزاره تی زانست،
توڅینه وه و تهکنډل ژیای ئیران، گرووی توڅینه وهی زماناسی و
تره ی کوردی دامه زرا و چالاکی فهرمی خې دهست پې کرد. دواتر دوو
لقی توڅینه وهی "لک ځینه وه له سهر مژوو و فرههنگی کوردستان" و
لک ځینه وهی ستراتژیک و پهره پېدانی کوردستان" هاتنه ئاروه و
بې ندانی ساې 1394 هی هه تاوی (2016)، مسموعت بې توڅینگی
کوردستاناسی ده رچوو.

پوښتې ئاماژې بېم خاڼې یش بدرت وکړ لږ دیوان کې شاعیردا
هاتوو، میرزا ئحمېد داواشی، کوڅی محکم د، ساې 1323
کې (1905) لې شاری "وانس ر"ی ژهڼېا تی کوردستان لږ دایک دې بېت.
(دیوانی میرزا ئحمېد داواشی، ل14)

میرزا ئحمېد دواتر بې بزرکردنې وې ئاستی وشیری خې لږ چې ند
بوارکدا وو لږ چې ند گوندکی ئم ناو دکات و وک لږ خودی
دیوانې چاپکراو کې یشیدا ئیشارې تی پېدراو، تا دوا ساې ژیان لږ
گوندی "کانی خېران" دا د مښتې و. میرزا ئحمېد، پوښدییکی نزیکی
دگڼ ژمارېک شاعیر و نووسېری ناسراوی و کوو سید تایر
هاشمی (1915-1991)، شېخ محکم دسمعد نښې ندی (1930)، محکم ددعایې
سوځتانی (1957) و هتد بوو. یېک لږ خسېت و تایبې تم ندیی
سېر کېی کانی شیعری میرزا ئحمېد داواشی ووې لږ نزیککردنې وې
زار و بنزار کانی زمانی کوردییې کې ئم پرسې بې ژمارېک بې ناو
نووسېر و توڅیری ئستا لږ دڅیری هوراماندا کې سېد مخابن لږ بېر
ناشارزایې تی یان هر هکار کې تېماوی دی، دیانې وېت کې لږ
بخڼې نه و زمانی کوردییې و، زېر جې تېامان و سرنج اګشې.
شیعری ئم شاعیر، باشرین بېگې بې سلماندنی ئم استیې دېت
ئژمار کې زمانی کوردی، دارکې پې لقوپېکې هر کام لږ زار و
بنزار کانی دې بندې مایې دې و م ندی خودی شادار کې.

سېر نجام ئم مرې نیشتمان پېروې ساې 1980 کې چې دوايي دکات و
لېسېر و سیې تی خې، لږ ئارامگې "سېرویس" و لږ تېشت مزاری
"وېسی قېر نی" دا د نڅرېت.

بې وتن دېشېت کې "سېرویس" دې وېتې بېشی ژهڼېا تی کوردستان و
بېسېر بېزایېد کې و لږ توان جاد کې وې وانسېر-کرماشاندا یې و

نزیكې 7 كیلومتره لږ جادۍ سار کيږي دوور، واک د گوتريت مزارى “ويسي قرني” لويدي. سا لانېش ب ه زاران کس به هاتندى مرازيان، وو لولوندى د کان.

هیجران

تا کئی لہ ہجران دووریت بنا م؟
 تا کئی ب مہیلی، ہاوار و ما م؟
 تا کئی چون "فرہاد" نھر بش ل م؟
 ب دینہ چون ت، باو ن کا پ م
 ہر من چون فرہاد ئاوار ی چینم
 شہید شہیدای، شہو ی شیرینم
 ہر من پ ر ت، ہوون د و ردم
 ہر من پ ر ت، گرانن د ردم
 ن ن و اسی، از ن بات ک م
 بووی ر چہ شہن، تہ قسیرا ت ک م
 ہر من چون مہجنوون، و یلان ہر دم
 ز لیل و زار و زہوون و زہر دم
 تہ بیت و "تہ رسا" ی لاو شہو شیرین
 من بیم و "سہنعان"، دہیری بیم ل دین
 من ہر ل سہفا، تہ ل جہفا بیت
 گونای من چہ شہن، و تہ بہوفا بیت
 (دیوانی میرزا ئہ حماد داواشی، ل 219)

ژند ر:

دیوانی میرزا ئحمّد داواشی، ککردن ووی حسن محمّدی و
پیداچون ووی حبیبو باکریمی، تاران، پخشکاری ئیحسان، چاپی
یکم، 1389ی ه. تاوی